

Welkom en inleiding

Goedemorgen beste mensen welkom in de Dominicuskerk,
Wat de zin van het leven is, is een onmogelijke vraag. Want sommige vragen zijn te groot om te beantwoorden. Die moet je leven, zoals Rilke ooit dichtte. Leef je zoektocht en al doende.. wie weet. Daarom luisteren we naar anderen deze zomer. Om wat zij ontdekten en wat hen deed en doet voortgaan. Vandaag de eerste zomerdienst.

In oktober 2010 verscheen in Frankrijk een klein geschrift, 30 bladzijden, met de titel 'Indignez vous!', waarin een oproep tot verontwaardiging wordt gedaan. Eerste oplage 6000 stuks, snel daarna 1,5 miljoen in Frankrijk en vervolgens in vele landen vertaald met mooie titels als Time for outrage! Empört euch! en in het Nederlands 'Neem het niet'. Alles met uitroepetekens. Sindsdien zijn in Noord Afrika en het Midden Oosten grote demonstraties losgebarsten, en is het in Nederland ook niet bepaald rustig meer sinds de bezuinigingsplannen rond kunst en cultuur, het pgb, en de ggz en wat er verder nog komen gaat dat juist de zorgende en creatieve kant van Nederland treft. Ik geloof niet dat al die protesten met dit boekje te maken hebben, hoezeer het geschrift ook getuigt van een hartstocht voor gerechtigheid en solidariteit.

Stéphane Hessel is een 93 jarige oud-verzetsstrijder, half joods, die Buchenwald overleefde en na de oorlog bijdroeg aan de opstelling van de Universele Verklaring van Rechten van de Mens. Dezelfde idealen die hem bezielde om bij het verzet te gaan tijdens de Tweede Wereldoorlog deden hem bijdragen aan de VN-verklaring. En nu, op het einde van zijn leven, komt het hem voor dat die verlangens naar rechtvaardigheid en menswaardigheid voor velen aan het vervagen zijn. Alsof het er niet meer zo toe doet. Alsof alle reeds vervulde idealen, het ontbreken van oorlogsdreiging maar ook de complexiteit van de wereld de mensen wat lamelijk en onverschillig maakt.

Hessel maakt er dus al terugblikkend het thema van zijn leven van: verontwaardigd te zijn en in actie te komen. Méér dan zijn standpunten over rijk-arm, de Palestijns-Israëlische kwestie, het gewelddoos verzet, de markteconomie etc is zijn bevoegenheid aanstekelijk. Deze mens heeft in de verontwaardiging een richtsnoer gevonden om zijn leven als zinvol te ervaren. Hij wil daar zelf zozeer een inspirerend bewijs van zijn dat hij bij wijze van testament in zijn laatste levensfase dit alles wil overdragen; dat raakt en doet lezen. Levenslust spreekt uit zijn boekje, een groot verlangen naar een betere wereld. Een verlangen dat voor mij verdiept wordt door wat de bijbel ons aanreikt in de joodse Torah, in de daden en het vertrouwen van de messiaanse mens Jezus. Om die toespitsing te vertolken klinkt dadelijk ook een tekst van Edward Schillebeeckx, die bewogen en verontwaardigde theoloog en Dominicaan, die gedurende vele jaren pleitbezorger van onze gemeente was bij het roomse instituut.

Fragmenten uit 'Neem het niet' van Stéphane Hessel:

93 jaar. Dat is zo'n beetje de allerlaatste etappe: het eind is niet ver meer weg. Wat een geluk dat ik de kans heb om u nog eens te herinneren aan wat het fundament van mijn politieke engagement is geweest: de jaren van het verzet en het programma dat zesenzestig jaar geleden door de Nationale Raad van het Verzet is opgesteld! (p. 7)

Men durft tegen ons te zeggen dat de staat de kosten voor deze maatregelen van burgerzin niet meer kan opbrengen. Maar hoe is het mogelijk dat de staat nu geen geld meer heeft om die verworvenheden in stand te houden, ook voor de toekomst, terwijl de rijkdom zo enorm is toegenomen sinds de bevrijding, een periode waarin Europa geruïneerd was? Toch zeker doordat de macht van het geld, waar het verzet zo tegen heeft gestreden, nooit eerder zo groot is geweest, zo onbeschaamd, zo egoïstisch, met zijn eigen dienaren tot in de hoogste regionen van de staat. (...) De afstand tussen de armsten en de rijksten is nog nooit zo groot geweest en de wedloop om het geld, de concurrentie werd nog nooit zo aangemoedigd.

De onderliggende drijfveer van het verzet was verontwaardiging. Wij, veteranen van de verzetsbewegingen en van de strijdkrachten van het bevrijde Frankrijk, roepen de jonge generaties op om de erfenis en de idealen van het verzet tot leven te brengen, ze door te geven. Wij zeggen tegen hen: neem onze plaats in, kom in verzet! Degenen die verantwoordelijkheden dragen op het gebied van de politie en de economie, de intellectuelen en de maatschappij in haar geheel moeten het niet laten afweten, zich niet laten overdonderen door de huidige internationale dictatuur van de financiële markten, die een bedreiging vormt voor de vrede en de democratie.

Ik wens u allen, gezamenlijk en individueel, toe dat u een eigen motief hebt om verontwaardigd te zijn. Dat is een kostbaar iets. Als u verontwaardigd bent over iets, zoals ik verontwaardigd was over het nazisme, dat wordt u strijdvaardig, sterk en geëngageerd. Rechtvaardigheid en vrijheid gelden voor allen! Als u iemand tegenkomt die deze rechten niet geniet, beklaag hem dan en help hem om ze te veroveren. (p. 10-12)

Het is waar, de redenen om in verzet te komen lijken nu misschien minder duidelijk of de wereld lijkt ingewikkelder. Wie geeft er leiding, wie beslist? Het is niet altijd makkelijk om wijs te worden uit alle stromingen die over ons regeren. Het is een onmetelijke wereld waarvan we goed beseffen dat er een onderlinge afhankelijkheid in bestaat. We leven in een onderling verband zoals dat nooit eerder heeft bestaan. Maar er zijn in deze wereld dingen die onverdraaglijk zijn. Om dat te zien moet je goed kijken, zoeken. Ik zeg tegen de jonge mensen: zoek maar even en dan vinden jullie ze wel. De slechtst denkbare houding is onverschilligheid, zeggen 'ik kan er niets aan doen, ik red me wel'. Als jullie je zo gedragen, verliezen jullie een van de meest wezenlijke eigenschappen waardoor de waardoor de mensheid zich kenmerkt: het vermogen om in opstand te komen en het engagement dar daaruit voortvloeit. (p. 15)

We staan op een drempel tussen de gruwelen van het eerste decennium en de mogelijkheden van de komende decennia. Maar we moeten hopen, blijven hopen. (p. 25)

Tekst van Edward Schillebeeckx uit 'Mensen als verhaal van God' p. 25-26

De menselijke ervaring van lijden en kwaad, van onderdrukking en ongeluk is basis en bron van een fundamenteel NEE, dat mensen uitspreken over de feitelijkheid van hun in-de-wereld-zijn. ... Verontwaardiging lijkt een grondervaring van ons leven in deze wereld. ... Alle fragmenten van goedheid, schoonheid en zin worden voortdurend tegengesproken en vermorzeld door kwaad en hatelijkheid, door helder en dof lijden, door machtsmisbruik en terreur. ...

In onze wereld is er dat blijvend raadselachtig mengsel van goed en kwaad, van zin en onzin. Een positief element in die fundamentele contrastervaring is niettemin die niet klein te krijgen menselijke verontwaardiging, het tweede moment in deze grondervaring. Daarin zit ethiek en wellicht zelfs meer.

Dit zich-niet-kunnen-neerleggen van de mens bij die situatie biedt een lichtend perspectief. Dit onthult een openheid naar een andere situatie, die wel recht heeft op ons beamend 'JA'. Men kan het een consensus met "het onbekende" noemen, een betere, andere wereld, die in feite nog nergens gegeven is.

De oorsprong van dit 'open JA' is (althans voor de christenen) het herkenbare menselijke gelaat van de Transcendentie, onder ons verschenen in de mens Jezus, beleden als Christus en Zoon Gods. Zo gaat voor christenen het fundamentele morren van de mensheid over in een gegronde hoop.

Overweging

Een lichtend perspectief bespeurt Schillebeeckx in het zich-niet-kunnen-neerleggen van mensen bij onrecht. Hij proeft daar hoop uit. Verlangen ongetwijfeld ook. Als mensen zich niet neerleggen bij wat het bestaan verstikt en bedreigt toont zich daarin een lichtend perspectief – ondanks alle zwaarte. Ik moet denken aan de onverwachte verbondenheid die mensen kunnen beleven rond het overlijden van een dierbare. Of aan de solidariteit die in tijden van overstromingen of aardbevingen blijkt te ontstaan. Een lichtend perspectief midden in de chaos. Het behoort tot de essentie van het verhaal van de bijbel waar we hier het hele jaar uit lezen. God als een geloven dat het anders kan. Een God die ons daarom wakker roept en vraagt 'mens, waar ben je?'

Hoe kan het zo, dat een mens antwoord geeft? dat de duisternis gebroken wordt? dat de onverschilligheid verandert in betrokkenheid en verantwoordelijkheid? Kennelijk moeten mensen eerst wakker gemaakt worden voor ze zich niet neerleggen bij wat uitzichtloos lijkt of kwalijk is.

Het tegenovergestelde van liefde is niet haat, zoals meestal gezegd wordt, maar onverschilligheid. Schreef iemand uit deze gemeente mij onlangs. Als niets of niemand je in beroering brengt, als alles je om het even is, blijven er weinig emoties over. Ook geen liefde, nee. Het brengt mij er op dat verontwaardiging een vorm van liefde kan zijn. Dat dát de verontwaardiging is die we zoeken. Zou het

mogelijk zijn deze verontwaardiging terug te winnen uit de handen van de cynici en de populisten die weinig hoopvols voor allen behartigen?

Je niet neerleggen, maar opstaan, omdat je liefde voelt voor de mensen, hoop hebt op een betere wereld. Opstanding begint bij de hoop dat het Koninkrijk Gods al begonnen is onder ons. In één mens ooit herkend, en sindsdien doorgegeven in woord en gebaar. Tot en met vandaag wordt opstanding doorverteld. Maken mensen God zichtbaar op aarde door verontwaardiging uit geloof, hoop of liefde.

Stel dat het zo werkt: dat de krantenberichten over falende economieën, over uithongering van volken, niet aflatende achterdocht om godsdienstige verschillen, zoals ze hier achter verzameld zijn in alle talen van de wereld, in het arabisch, hebreuws, Duits, Frans, Nederlands, Italiaans, dat al die krantenberichten zouden verbleken door het lichtend perspectief van mensen die verontwaardigd zijn en opstaan en het leven dienen.

Mirjam Wolthuis